

bevoegd in alle strafzaken tegen Duitse staatsburgers of Duitse emigranten en tegen Nederlanders die anti-Duitse daden bedreven hadden; hieronder vielen ook overtredingen tegen de luchtbescherming of (aanvankelijk) tegen de distributieregelingen. De civiele rechtbanken waren een uit één rechter bestaand *Landesgericht* plus een uit drie rechters bestaand *Obergericht* dat competent was voor zwaardere gevallen en tevens als beroepsinstantie van het *Landesgericht* fungeerde.

Zowel voor de militaire als voor de civiele rechtbanken werden de zaken voorbereid hetzij door de *Sicherheitspolizei*, hetzij door een Duitse instantie die wij nog niet noemden: de *Generalstaatsanwalt*.¹ Zijn bureau was onderdeel van het *Generalkommissariat* van Wimmer, onder wie ook de Duitse civiele rechtbanken ressorteerden. Wat de vonnissen der militaire rechtbanken betreft, berustte het gratierecht bij *Wehrmachtbefehlshaber* generaal Christiansen; het gratierecht ten aanzien van de vonnissen van *Landesgericht* en *Obergericht* werd met het gratierecht ten aanzien van alle vonnissen van Nederlandse rechtbanken eind december '40 door Hitler aan Seyss-Inquart overgedragen² en door deze voor alle straffen tot een maximum van drie maanden hechtenis of een boete van duizend gulden aan secretaris-generaal Tenkink gedelegeerd.³

De *Generalstaatsanwalt* kreeg het al in de zomer van '40 bijzonder druk. Uit de weergegeven regeling vloeyde voort dat hem elk geval gemeld moest worden waarin een Nederlander op zwarte handel betrappt was of 's avonds zijn woning niet goed verduisterd had zodat licht uitstraalde. In totaal werden in het eerste bezettingsjaar (tot 1 juni '41) niet minder dan 8000 gevallen bij de *Generalstaatsanwalt* aangebracht. Daarvan werden er in totaal 5000 afgehandeld, meestal doordat aan de betrokkenen een boete opgelegd werd. Het *Landesgericht* behandelde in '40 zaken tegen vijf-en-veertig verdachten, in de eerste vijf maanden van '41 zaken tegen tweehonderdvier-en-veertig; het *Obergericht* wees in die tweede periode (gegevens over de eerste ontbreken) vonnis in 23 zaken.⁴ Men kon voor die Duitse rechtbanken door Nederlandse advocaten verdedigd worden; deze moesten door de *Hauptabteilung Justiz* van Wimmers *Generalkommissariat* speciaal toegelaten worden.⁵

Gelijk aangeduid, was het in de zwaardere gevallen mogelijk, de *Reichs-*

¹ VO 52/40, a.v., p. 181-190. ² *Erlas des Führers*, 20 dec. 1940 (*Verordnungenblad*, 1941, p. 2-3). ³ VO 2/41, a.v., p. 4-5. De grenzen werden in april '42 verhoogd tot zes maanden hechtenis of fl. 1500 boete. (VO 38/42, *Verordnungenblad*, 1942, p. 190-91). ⁴ J. R. de Groot: 'Duitse strafrechtspraak in bezet Nederland' (notitie 22 voor het geschiedwerk, p. 3). ⁵ Herfst '41 waren honderdacht-en-negentig toegelaten, begin '44 driehonderdzeven-en-veertig. Sommigen werden eerst toegelaten en dan later toch geschrapt. (*VuJ*, *HA Justiz*, 8 b).